

Maarten van der Meulen (a) & Jolien Strous (b)

(a) Technische Universiteit Delft

(b) Technische Universiteit Eindhoven

Contact: M.B.vanderMeulen-1@tudelft.nl

J.S.L.J.Strous@tue.nl

Differentiëren in de presentaties met *het Presentatiespel*

1. Inleiding

Aan de Technische Universiteit Delft krijgen jaarlijks zo'n 2.000 (bachelor-, master- en PhD-) studenten¹ een cursus presenteren. Daarbij merken we steevast dat hun instapniveau, ervaring en leerdoelen verschillen. *Het Presentatiespel* biedt docenten de mogelijkheid om in te spelen op die verschillen, door alle deelnemers op hun eigen niveau te laten oefenen met presenteren. Zo kunnen docenten beter aansluiten bij de individuele wensen, instapniveaus en leerdoelen van studenten of leerlingen.

Het Presentatiespel bestaat uit 72 opdrachtkaarten, waarbij iedere kaart zich richt op een specifiek aspect van een presentatie. Zo leer je met de ene kaart betere handgebaren maken en met de andere hoe je je zelfverzekerder kunt voelen als je voor een groep staat. De opdrachten zijn verdeeld over vier categorieën: 'verhaallijn en doelgroepgerichtheid', 'presentatietechniek', 'vragenronde' en 'zelfverzekerd spreken' (zie: Figuur 1). Elke opdrachtkaart is daarnaast voorzien van een kort stukje theorie. Concrete voorbeelden en visualisaties verduidelijken de theorie. Voor presentatoren die moeite hebben om een geschikt onderwerp te vinden worden daarnaast onderwerpsuggesties vermeld.

Figuur 1 – Voorbeeldkaarten Het Presentatiespel.

Met *het Presentatiespel* beogen we recht te doen aan de verschillen tussen studenten, door te werken met interne differentiatie of binnenklasdifferentiatie². Coubergs e.a. (2015: 152) definiëren dit als het “proactief, positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen in de klas met het oog op het grootst mogelijke leerrendement voor elke leerling”.

Aan differentiëren worden door de Nederlandse Onderwijsinspectie (2021) verschillende positieve effecten toegedicht. Differentiëren heeft een positief effect op betrokkenheid en motivatie. Dat komt tot uiting in studenten die meer vragen stellen, sneller in actie komen en meer zelfvertrouwen tonen. Ook een hogere intrinsieke motivatie wordt benoemd als resultaat van differentiëren.

2. Divergerend werken met *het Presentatiespel*

Binnen de klas kan convergerend of divergerend worden gewerkt (Deunk et al. 2015). Convergerend werkende docenten zijn erop gericht dat alle leerlingen het minimumniveau bereiken. Dat gaat vaak ten koste van de beter presterende leerlingen – de zwakke presteerders krijgen immers meer aandacht als ze nog niet op het minimumniveau presteren. Divergerend werkende docenten verdelen hun tijd en aandacht gelijkwaardig over alle leerlingen en proberen alle leerlingen zo goed mogelijk te laten presteren. Lager presterende leerlingen krijgen evenveel aandacht als hoog presterende leerlingen.

Binnen onze onderwijssetting is er, naast voorbereide presentaties, tijd voor oefeningen. Binnen die oefentijd werken we divergerend doordat we studenten, met behulp van oefeningen uit *het Presentatiespel*, aan een eigen leerdoel laten werken. Was de doelstelling tijdens de presentatie onduidelijk? Dan krijgt een student een oefening uit de categorie ‘structuur en verhaallijn’, die gericht is op het verbeteren van de doelstelling. We hoeven dit dan niet plenair te bespreken, waardoor studenten die moeite hebben met andere aspecten van de presentatie daarmee aan de slag kunnen.

Om alle studenten evenveel aandacht te kunnen geven, gebruiken we verschillende werkvormen. Als we het belangrijk vinden dat studenten ook docentfeedback krijgen, laten we hen na een korte voorbereiding plenair presenteren aan de hand van de opdrachtkaarten uit het spel. Alle studenten komen dan een voor een voor de groep, vertellen wat hun leerdoel is, presenteren en ontvangen kort feedback.

Als er weinig tijd is om de oefeningen uit te voeren, duurt plenair presenteren vaak te lang. Om dan nog steeds oefentijd aan iedere student te kunnen bieden, laten we de studenten oefenen in groepjes. Iedere student geeft binnen het eigen groepje van drie tot vier studenten aan wat het leerdoel is, presenteert en ontvangt daarna *peer*feedback op het leerdoel. Deze werkvorm geeft de docent de kans om rond te lopen, bij alle groepjes mee te kijken en goede *peer*feedback te stimuleren.

Het werken in groepjes biedt nog een extra mogelijkheid voor niveaudifferentiatie. Groepjes met sprekers die moeite hebben met presenteren, kunnen bijvoorbeeld langere voorbereidingstijd krijgen dan groepjes die al wat meer gevorderd zijn. En de uitblinkers kunnen uitgedaagd worden doordat ze een opdracht moeten voorbereiden, maar nog niet weten over welk onderwerp ze presenteren. Het onderwerp wordt bepaald door een van de groepsgenoten, op basis van de zes onderwerpsuggesties op de opdrachtkaart van de presentator.

3. Proactief of reactief differentiëren

Met *het Presentatiespel* kan proactief en reactief gedifferentieerd worden. Bij proactieve differentiatie bereidt de docent vooraf de differentiatie voor. Reactieve differentiatie gebeurt tijdens de les, door geleidelijk aanpassingen te doen binnen de les die recht doen aan de geobserveerde verschillen binnen de klas.

Binnen onze onderwijssetting formuleren studenten aan het begin van de cursus hun eigen leerdoelen op een kaartje van A5-formaat dat wekelijks wordt ingenomen door de docent. Tijdens de wekelijkse bijeenkomsten kunnen studenten daarbij – op basis van hun voortgang en van de feedback die ze krijgen – hun leerdoelen aanpassen of voortzetten. Proactieve differentiatie kan dan worden ingezet door de docent individuele opdrachten uit *het Presentatiespel* bij de leerdoelen van de studenten te laten zoeken. De studenten kunnen die opdrachten dan tijdens de volgende bijeenkomst uitvoeren. Studenten kunnen ook een opdracht kiezen die past bij hun leerdoel. De ervaring leert echter dat dit ten koste gaat van kostbare lestijd.

Reactief differentiëren met *het Presentatiespel* kan bijvoorbeeld na feedbackrondes op voorbereide presentaties. Tijdens een presentatie kan het zo zijn dat een leerling nauwelijks handgebaren maakt, terwijl een tweede leerling weinig structuur aanbrengt in de presentatie. De docent kan de eerste leerling dan een *Presentatiespelkaart* geven op het gebied van handgebaren en de tweede een kaart op het gebied van overgangszinnen.

4. Tot slot

Het Presentatiespel geeft docenten de mogelijkheid om eenvoudig te differentiëren, zodat studenten of leerlingen altijd op hun eigen niveau kunnen oefenen met presenteren. Door divergerend met de kaartenset te werken, kan aangesloten worden bij de verschillende niveaus binnen een groep.

Daarnaast biedt *het Presentatiespel* docenten de mogelijkheid om recht te doen aan de verschillende leerwensen van studenten. Zo kan de docent, voorafgaand aan een les, al

inspelen op leerdoelen door alvast een aantal opdrachtkaarten te selecteren. Ook kan de docent tijdens de bijeenkomst reageren op wat er gebeurt. Bijvoorbeeld: door op basis van de feedback bij de voorbereide presentatie een kaart te kiezen waar de student of leerling mee kan oefenen.

Kortom, met *het Presentatiespel* kan een docent het presentatieonderwijs volledig afstemmen op de leerlingen. Dat kan tijdens een volledige les, het laatste kwartier ervan en alles ertussenin.

Referenties

- Bosker, R.J. (2005). *De grenzen van gedifferentieerd onderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Coubergs, C., K. Struyven, E. Gheyssens & N. Engels (2015). “Het BKD-leerkrachtmodel: binnenklasdifferentiatie realiseren in de klas”. In: *Impuls*, 45 (3), p. 151-159.
- Deunk, M., S. Doolaard, A. Smale-Jacobse & R.J. Bosker (2015). *Differentiation within and across classrooms: A systematic review of studies into the cognitive effects of differentiation practices*. Groningen: RUG/GION.
- Inspectie van het Onderwijs. (2015). *Hoe gaan we om met onze best presterende leerlingen?* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs. (2021). *Differentiëren in mbo, een inventarisatie naar de kansen en aandachtspunten bij differentiëren in het mbo*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Noten

- ¹ In onze onderwijssetting werken we met studenten. Daar waar ‘student’ staat, kan echter ook ‘leerling’ worden gelezen. Het Presentatiespel wordt gebruikt in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en in het mbo (niveau 3 en 4).
- ² Differentiatie binnen de klas (denk aan werken in groepjes met een wisselende taak) wordt vaak ‘interne differentiatie’ genoemd en differentiatie tussen klassen (bijvoorbeeld: een indeling op onderwijsniveau, vooropleiding of studierichting) noemen we ‘externe differentiatie’ (Bosker 2005).